

Oponentský posudek diplomové/bakalářské práce

Název práce: Etické a sociální aspekty transplantace a dárcovství orgánů

Autor práce: Eva Němečková

Obor studia: Etika v sociální práci

Posudek vypracoval: Doc. Daniel Heider, Ph.D.

Datum: 15. 5. 2019

Diplomová práce „Etické a sociální aspekty transplantace a dárcovství orgánů“ Evy Němečkové se věnuje sociálním a etickým aspektům tématu transplantace orgánů, a to jak z pohledu dárců, tak příjemců. S rostoucími možnostmi medicíny (zjevně patrnými ve srovnání se situací okolo poloviny 20. století, kdy selhání životně důležitých orgánů vedlo k jisté smrti, str. 17), téma transplantace a dárcovství orgánů přináší dnes řadu etických a sociálních problémů. Ty se práce snaží reflektovat. Práce je členěna na sedm částí. V první autorka definuje pojem transplantace a jeho základní typy. V druhé předkládá českou legislativu k problematice a nastiňuje některé rozdíly v praxi darování orgánů (zatímco v USA je posmrtné darování orgánu založeno na svobodné vůli každého jednotlivce, tj. pokud někdo chce, aby jeho orgán byl darován, musí se nechat zaregistrovat, u nás je tomu naopak, tj. zaregistrovat se musí každý, kdo nechce, aby jeho orgány byly po smrti darovány, jinými slovy, každý je potenciální dárcem, a jedině ten, kdo nechce darovat orgán, musí být zaregistrován). V třetí kapitole autorka zmiňuje několik etických aspektů problematiky. Vedle zmiňovaného tématu smrti mozku jsou uvedeny (*velice* stručně) základní filosofické a etické kategorie, které úzce souvisí s tématem, jako jsou např. lidská práva a lidská důstojnost, život jako jedna z hlavních hodnot, spravedlnost v distribuci orgánů (počet čekatelů na orgán výrazně převyšuje počet příjemců). Autorka zmiňuje v této části také otázku klonování a obchodování s lidskými orgány. Ve čtvrté a páté kapitole se diplomantka zabývá sociální rovinou námětu. Hlavním tématem páté kapitoly je pomoc rodiny a státu nemocnému či umírajícímu pacientovi. Jedná se o to, jak stát a sociální pracovník může omezit izolaci, stigmatizaci a zadlužení těžce nemocného pacienta. Relativně podrobně se autorka věnuje tématu dávek na péči a sociální podporu. V šesté části kol. Němečková představuje několik dalších aspektů problematiky, především psychologických a náboženských. V sedmé kapitole a „Závěru“ diplomantka shrnuje a celkově reflektuje výše uvedená témata.

Několik poznámek a otázek:

- 1) Základní „červenou nití“ výkladu je myšlenka, podle níž je člověk „bio-psycho-socio-spirituální bytost“. Pokud autorka přistupuje k člověku takto holisticky, což představuje jistě správný postoj nejen z pozice sociálního pracovníka, proč nechává zcela stranou rovinu ideovou, tj. rovinu, která se týká především filosofické antropologie? Bude přece rozdíl, pokud dárcem bude dualista, pro

něhož právě Já bude materiální duše (tělo pouze „vězení“, řečeno s Platónem), anebo bude-li materialista, pro něhož identita Já bude dána souborem jemu přirozených orgánů. Órigenés, řecký církevní učitel z 2. a 3. století n. l., se jako (novoplatonismem ovlivněný dualista) nechal vyklestit a tak zbavit svého orgánu ve prospěch něčeho, co považoval za jakýsi vyšší celek. Tímto vyšším celkem byl duchovní život zbavený tělesného pokušení. Jedině tento život podle něj může v posledku vést ke spáse. Zdá se, že pokud za naše právě Já budeme (jako Órigenés) považovat toto duchovní Já, pak pro nás jako potenciální dárce orgánů nebude existovat tolik překážek pro darování orgánu, kolik jich bude existovat pro materialistu, pro něhož jeho Já bude jen souborem orgánů. Pro dualistu se tělo daleko snáz bude moci stát jen určitou „strojovnou orgánů“. V tomto kontextu se lze také ptát co naše Já či lidská substance vlastně je. Jedná se o soubor materiálních částí, anebo je něčím více než jen tímto souborem? Co je principem identity člověka? Proč autorka tento filosofický rozměr problematiky, která se týká tématu části a celku, ponechává zcela stranou? Považuje ho za irelevantní? Je-li člověk *také* spirituální bytost, jak autorka sama tvrdí, pak přece pro něj bude legitimní darovat či dokonce se zbavit části svého těla ve prospěch vyššího (duchovního) „celku“. O něčem takovém, použijeme-li doslovné (a tak do jisté míry nesprávné) exegeze, se můžeme číst také v Písmu. V 29. a 30. verši páté kapitoly evangelia podle sv. Matouše můžeme číst: „Svádí-li tě tvé pravé oko, vyloupni je a zahod' pryč. Je pro tebe lepší, aby zahynul jeden tvůj úd, než aby celé tvé tělo bylo uvrženo do pekla. Svádí-li tě tvá pravá ruka, usekni ji a zahod' pryč. Je pro tebe lepší, aby zahynul jeden tvůj úd, než aby celé tvé tělo přišlo do pekla.“

- 2) S touto určitou marginalizací spirituální roviny člověka souvisí autorčin více než stručný výklad náboženských aspektů problematiky. Bohužel musíme konstatovat, že sekce 6.2 nepředstavuje nic jiného, než stručný encyklopedický přehled převzatý z Wikipedie (bohužel až příliš často autorka pracuje s tímto zdrojem). Podle tohoto přehledu *de facto* všechna náboženství jsou *pro* darování orgánů. Darování orgánu představuje důkaz lásky k bližnímu. Jedná se o podstatnou a obdivuhodnou oběť, která s sebou nese nemalá rizika. Bohužel autorka uvádí jen příklad Svědků Jehovových jako náboženského společenství, které odmítá transplantaci, totiž (jen) transplantaci krve. Nezodpovězeno však zůstává, proč tak činí. Je to dáno oním doslovným čtením Písma? Jako v každém odborném pojednání by bylo vhodné představit také argumenty pro opačné mínění. „Audiatur et altera pars“ by mělo být součástí nejen v právu, ale i v odborném pojednání, jakým je diplomová práce.
- 3) S tím souvisí další otázka: Na str. 80 autorka říká, že pokud člověk výslovně nechce, aby jeho orgány byly po jeho smrti darovány jiné osobě, musí být zaregistrován v Národním registru osob nesouhlasících s posmrtným odběrem tkání a orgánů ČR. Jak velký je registr těchto osob? A hlavně: Jaké důvody tito lidé mají pro to odmítnout stát se posmrtnými dárce orgánu? Pochopili bychom, že lidé odmítají stát se dárce ledviny (tedy párového orgánu) během života. Jedná se

o určité zdravotní riziko. Daleko méně pochopitelné však zůstává, proč tak lidé odmítají učinit i po smrti. Hraje v tom roli naivní náboženská představa, podle níž tělo, aby mohlo být znovuzkříšeno, nemůže být porušeno?

- 4) Na str. 67-8 autorka uvádí obranné mechanismy člověka v situaci nadměrného stresu, které provází (nejen) těžce nemocného člověka. Jako jeden z nich uvádí „Projekci“. O projekci, jako o připisování vlastních nežádoucích vlastností jiným v přehnané míře, pak říká, že je velmi rozšířená v euroatlantické civilizaci. Proč? Proč se nejedná o reakci, která je univerzální, tj. vlastní všem civilizacím?

Přes tyto kritické poznámky považujeme práci za obstojný počín. Autorka v práci zohlednila řadu různých praktických hledisek a zpracovala téma poměrně komplexně. Rozlišila perspektivu dárce (s rozlišením na živého a mrtvého) a perspektivu příjemce orgánu. Celkem jasně rozlišila různé aspekty problematiky (aspekt lékařský, etický, sociální, psychologický, náboženský), i když, je třeba říci, úroveň zpracování těchto aspektů se značně liší (viz neadekvátní zpracování roviny náboženské). V práci se také vyskytují některé drobnější formální překlepy.

Vzhledem k uvedeným nedostatkům práci hodnotíme jako velmi dobrou.

V Českých Budějovicích,
Doc. Daniel Heider, Ph.D.